3. ÜNİTE

ANA HATLARIYLA İSLAM AHLAKI

TEMEL KAVRAMLAR

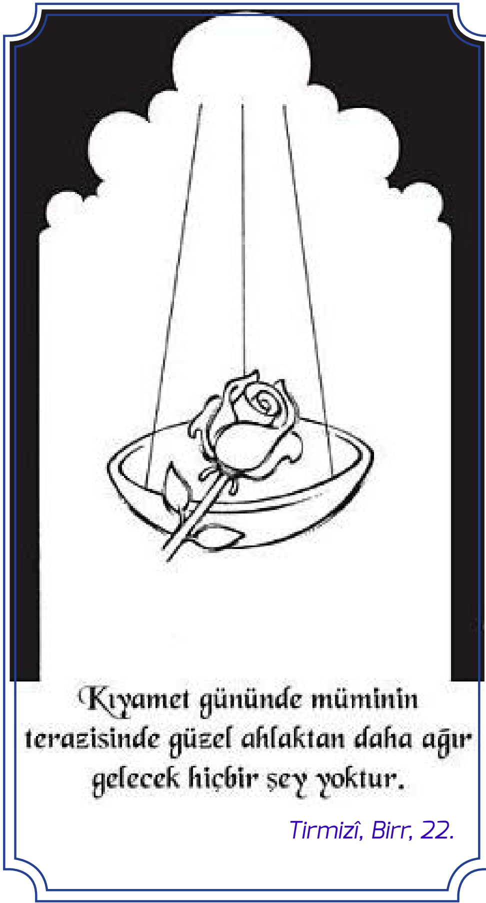
Ahlak	Tazim	Takva
Terbiye	Ubudiyet	Havf
Marifet	Teslimiyet	Reca
Muhabbet	Tövbe	Salavat

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İslam, ahlak ve terbiye kavramlarının anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.
2. Din ve ahlak arasındaki ilişkiyi araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
3. İman, ibadet ve ihsan ile ilgili birer ayet meali bulunuz ve sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Toplumsal ilişkilerde bireylerin birbirine karşı vazifelerinin neler olabileceğini arkadaşlarınızla tartışınız.
5. İnsanın Allah'a (c.c.) ve Peygambere (s.a.v.) karşı vazifeleri ile ilgili birer ayet ve hadis bularak defterinize yazınız.

1. İSLAM AHLAKININ GAYESİ VE KONUSU

İnsanın manevi yönünü ifade eden **'ahlak'** kelimesi, yaratılış, yaratılmış karakter ve tabiat anlamlarına gelen 'hulk' kelimesinin çoğuludur. Ahlak kelimesi ile genellikle iyi ve kötü huylar kastedilir. Ahlak ile ilgili olarak kullanılan yaratılış, fıtrat, huy, meleke ve karakter gibi kavramlar daha çok kişinin kendisiyle ilgilidir. İffet, adalet, sabır, tevâzû gibi kavramlar da sosyal ilişkileriyle ilgilidir. İnsanın ahlakı bu iki boyutun dengeli bir şekilde sürdürülmesini gerekli kılar.

İslam ahlakı, Allah'a (c.c.) ve gönderdiği peygamberlere itaat etmeye dayalı bir ahlak anlayışını esas almaktadır. İslam ahlakının gayesi, Allah'ın (c.c.) bütün yaratıklarına karşı merhametli olmak, hiçbir menfaat gözetmeksizin fedakarlıkta bulunmak, karşılıksız sevmek; insani ilişkilerde iyi niyetli, dürüst, güvenilir olmak ve kötü eğilimlerden uzak durmaktır. Peygamber Efendimiz *"Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."*[1] buyurarak ahlakın gayesini açıklamıştır. Efendimiz (s.a.v.) cahiliye âdetlerine dayalı anlayışı yıkarak Kur'an-ı Kerim'i temel alan bir ahlak anlayışı getirmiştir. Buna göre Müslüman'ın asıl amacı, Peygamberimizin (s.a.v.) ahlakını kendisine örnek alarak, iyi huylarını geliştirmek olmalıdır.[2]

İmam Gazâlî'ye göre Allah (c.c.), insan bedenini mükemmel bir şekilde yaratmış, ancak ahlakını geliştirmeyi onun çabasına bırakmıştır. Bu çabada ahlak hakkında bilgi sahibi olmak, neyin iyi neyin kötü olduğunu bilmek çok önemlidir.[3]

---

1. *Ahmed b. Hanbel, C 2, s. 381.*
2. *bk. Mustafa Çağrıcı, Ana Hatlarıyla İslam Ahlakı, s. 15-24.*
3. *bk. Mustafa Çağrıcı, Ana Hatlarıyla İslam Ahlakı, s. 22.*

İslam ahlakının konusu insanın duygu, düşünce ve davranışlarını kapsar. Bu nedenle İslam ahlakı bireyin davranışlarını, duygularını ele alarak, değerlendirmeye tabi tutar. Bu değerlendirme sonucunda duygu ve düşünceleri, sebebine veya sonucuna göre "iyi" ve "kötü" olarak nitelendirir. Ancak İslam ahlakı sadece "olumlu" ve "olumsuz" değerlendirmede bulunmayarak insanın yaratılıştan gelen iyi huylarını olgunlaştırma, kötü huylarını ise terbiye etme yollarını gösterir.

Allah (c.c.), insanın fıtratına iyi ve kötü huyları yerleştirmiştir. Ona neyin iyi, neyin de kötü olduğunu vahiyle bildirmiştir. Bildirdiği esasların hayata nasıl yansıtılacağını göstermek için peygamberler göndermiştir. Ancak Allah (c.c.) insanı yapacağı tercihlerde serbest bırakmıştır.Yaptıklarından da sorumlu tutmuştur. Bu hussuta şöyle buyrulur: **"Nefse ve onu düzgün bir biçimde yaratıp düzenleyene, ona kötü ve iyi olma kabiliyetini ilham edene yemin olsun ki, nefsini maddi ve manevi kirlerden temizleyen kesinlikle kurtuluşa erecektir. Onu günahlara gömen de elbette ziyana uğrayacaktır."**[4]

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Bir mü'min, güzel ahlakı sayesinde, gündüz oruç tutup gece namaz kılan kimselerin derecesine ulaşır."

Ebû Dâvûd, Edeb, 7.

2. İSLAM AHLAKININ KAYNAKLARI

İslam ahlakının kaynağı Kur'an ve Sünnet'tir. Kişi aklî melekeleri yardımıyla davranışlarından bazılarının iyi veya kötü olduğuna karar verse de, tüm davranışlar için aynı sonuca ulaşamaz. Bu nedenle Allah (c.c.) diğer konularda olduğu gibi bu konuda da ayet-i kerimelerle insana yol göstermiştir . Buna göre Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına uygun olan davranışlar "iyi", aksi tutum ve davranışlar "kötü"dür. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de, ahlak konusunu bütün boyutları ile anlatmıştır. Allah (c.c.) kendisine iman eden kişinin ibadet etmesini ve ahlaki davranışlarda bulunmasını emretmiştir. Müslüman bir insanın yaptığı ibadetler onun davranışlarını güzelleştirir ve zamanla kötülüklerden uzaklaştırır. Allah (c.c.) bu konuda şöyle buyurur: **"...Muhakkak ki namaz hayasızlıktan ve kötülükten alıkoyar..."**[5]

Ahlakın kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir.

Kur'an-ı Kerim'de bildirilen ahlaki kuralları bizzat yaşayan Peygamberimizin (s.a.v.) uygulamaları İslam ahlakının ikinci kaynağıdır. Allah (c.c.) tarafından övülen[6], Hz. Aişe (r.a.) tarafından "Kur'an"[7] olarak tanımlanan Efendimizin (s.a.v.) ahlakı Müslümanlar için bir rehber niteliğindedir.

4. Şems suresi, 7-10. ayetler.
5. Ankebût suresi, 45. ayet.
6. bk. Kalem suresi, 4. ayet.
7. bk. Müslim, Müsafirin, 139.

BİR DUA

Sevgili Peygamberimiz bir defasında şöyle dua etmiştir:

"(Allah'ım!) Beni güzel ahlaka eriştir. Senden başka güzel ahlaka eriştirecek yoktur. Kötü ahlakı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlakı benden uzaklaştıracak yoktur..."

Müslim, Müsafirin, 201.

AHLAKI GÜZEL OLAN İNSAN HER YAŞTA GÜZELDİR.

Peygamberimiz (s.a.v.), Kur'an'ın emrettiği ahlaki hayatı en güzel şekilde yaşamış[8] ashabına sadece yaşantısı ile değil emir ve tavsiyeleriyle de yol göstermiştir.

Resulullah Efendimiz, genç sahabisi Muaz b. Cebel'i (r.a.), Yemen'e vali olarak gönderirken, ona tavsiyelerinden biri de *"Ey Muaz! İnsanlara güzel ahlakla muamele et."*[9] şeklinde olmuştur.

İslam ile birlikte kabileciliğe ve menfaate dayalı olan cahiliye ahlak anlayışı yerine, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmaya dayalı bir ahlak anlayışı gelmiştir. Kur'an'ın ahlak anlayışında sadece insanlar değil, hayvanlar, bitkiler ve tüm varlıklarla iyi ilişkiler kurmak hedeflenmiştir.

En hayırlı ve kendisine en sevgili insanların güzel ahlak sahibi olduğunu ifade eden[10] Resulullah Efendimiz, güzel ahlakın imandan olduğunu şöyle buyurmuştur: *"Mü'minlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır."*[11]

Güzel ahlakın ahiretteki mükafatı ile ilgili Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet günü mü'minin mizanında güzel ahlaktan daha ağır bir şey yoktur. Muhakkak ki Allah (c.c.) söz ve fiileri çirkin kimselere son derece öfkelenir."*[12]

Ayet ve hadislerde ahlaka bu kadar önem verildiği için daha sonraki dönemlerde İslam âlimleri bu iki kaynak merkezli ahlak kitapları yazmışlar veya kitaplarında ahlak konusuna geniş yer vermişlerdir.

3. AHLAK İLE TERBİYE İLİŞKİSİ

Terbiye günümüz diliyle eğitim, ıslah etmek, gözetmek, korumak demek olup, çocuğu büyütmek, geliştirmek anlamına gelmektedir. İnsanın beden, zihin ve ahlak bakımdan geliştirilip olgunlaştırılmasına terbiye denir. Bu üçü dengeli bir şekilde terbiye edilmelidir.[13]

8. *Komisyon, Hadislerle İslam, TDV, C III, s. 16.*
9. *İmam Malik, Muvatta', Hüsnü'l-huluk, 1.*
10. *bk. Buhârî, Fedâilü ashabi'n-nebî, 27.*
11. *Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.*
12. *Tirmizî, Birr, 62.*
13. *bk. Ziya Kazıcı, Halis Ayhan, "Talim ve Terbiye", TDV İslam Ansiklopedisi, C 39, s. 515.*

Allah (c.c.) iyi ve kötü huyları insanın doğasına yerleştirmiş,[14] onları terbiye etme işini de insana bırakmıştır. Bu durum kişinin istediğinde ve iyi bir eğitim aldığında ahlakını güzelleştireceği, aksine kötü bir terbiye ile de kendini felakete sürükleyeceği anlamına gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de nefsini "tezkiye" eden kişinin kurtulacağından bahsedilir. Tezkiye aslında bir bakıma terbiye demektir. Tezkiye kelimesi iki yönlüdür. Birincisi temizleyip arındırmak manasına, ikincisi ise geliştirmek, artırmak anlamına gelir. Terbiye sayesinde kötü huylar temizlenmeli, iyi huylar geliştirilmelidir.

Eğitimin amaçlarından biri ahlaklı insanlar yetiştirmektir. Öğretim açısından dersleri çok iyi olan, aynı zamanda beslenme ve spora önem veren bir öğrenci, ahlak ve karakter bakımından bir terbiyeden geçmemişse, tam anlamıyla başarılı sayılamaz. Başarının tek kriteri öğrencinin derslerindeki performansı olmamalı, bunun yanında, arkadaş, öğretmen, idareci, aile ve komşularıyla ilişkileri de göz önüne alınmalıdır. Ahlakı güzel bir öğrenci, kötü huylu öğrenciden çok daha başarılıdır. Hem iyi huylu, hem de derslerinde başarılı öğrenci ise hepsinden üstündür.

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Çocuklarınıza ikram ediniz ve onlara güzel terbiye veriniz."*[15], "*Hiçbir baba evladına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir.*"[16] buyurarak terbiyenin önemine dikkat çekmiştir.

Eğitim ailede başladığı için çocuk anne-babasından oturma, kalkma, yeme-içme ve giyim-kuşam, küçük ve büyük bütün insanlarla ilişkiler, konuşma, camiye gitme, namaz kılma, oruç tutma, sadaka verme gibi hususlarda güzel bir terbiye almalıdır.

4. ALLAH'A KARŞI VAZİFELERİMİZ

Allah (c.c.), bütün âlemi eşsiz sanatıyla yaratmıştır. Âlemdeki varlıklar içinde, en üstün olarak yarattığı varlık insandır. Gökte ve yerde olan her şeyi insan için var etmiştir.[17]

Allah'a karşı vazifelerimiz

1 Tazim
2 Muhabbet
3 Teslimiyet
4 Tövbe
5 Takva
6 Havf ve Reca
7 Ubudiyet
8 Marifet

14. bk. Şems suresi, 7-8. ayetler.
15. İbn Mâce, Edeb, 3.
16. Tirmizî, Birr, 33.
17. bk. Câsiye suresi, 13. ayet.

OKUMA PARÇASI

Hz. Ebûbekir (r.a.), Allah'a (c.c.) tazimde büyük bir örnektir. Kızı Hz. Âişe'ye (r.a.) iftira eden Mıstah adlı akrabasına, yapmış olduğu yardımı kesmişti. Bunun üzerine Yüce Allah: ***"Sizden fazilet ve servet sâhibi olanlar, akrabalara, yoksullara, Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermeyeceklerine dair yemin etmesinler. Bilakis affetsinler ve aldırmasınlar. Allah'ın sizi affetmesini istemez misiniz? Allah, çok affedici ve çok merhamet edicidir." (Nûr suresi, 22. ayet.)*** *ayetini indirdi.*

Bu uyarı karşısında Hz. Ebûbekir (r.a.), derhal kendisini toparlayarak: "Vallahi ben, Allah'ın (c.c.) beni affetmesini elbette isterim!" dedi. Mıstah'ın nafakasını tekrar vermeye başladı.

Buhârî, Megâzî, 34.

OKUMA PARÇASI

Bişr el-Hafi adında bir kimse vardı. Kötü alışkanlıklar edinmişti. Bir gece evine gidiyordu. Yola atılmış üzerinde besmele yazan bir kağıt parçası gördü. Hemen onu saygı ile aldı. Eve götürüp temizleyerek yüksek bir yere yerleştirdi. O gece rüyasında kendisine şöyle seslenildi: "Ey Bişr! Sen bizim ismimize tazim gösterdin. Biz de senin ismini dünya ve ahirette yücelttik..." Bişr uyandığında Allah'a (c.c.) tövbe etmeye başladı. O günden sonra asla kötülüklere yanaşmadı ve meşhur bir veli olarak yaşadı.

Mustafa Kara, "Bişr el-Hafî", Diyanet İslam Ansiklopedisi, C 6, s. 221.

Allah (c.c.) yarattığı diğer varlıkları insanın hizmetine vermiştir. Çünkü insan Allah (c.c.) katında çok değerlidir. Allah (c.c.) kendi isim ve sıfatlarından, diğer varlıklara vermediği birçok özelliği insana vermiştir. İnsanı en güzel biçimde yaratmıştır.[18] Bize bizden yakın olduğunu söylemekte, bizi koruyup gözetmektedir, karşılıksız rızık vermekte ve çok sevdiğini bildirmektedir.[19] Bu sevgisini sayamayacağımız nimetler vererek göstermektedir. Allah (c.c.) her şeyi bizim için, bizi ise kendisi için, yani kulluk etmemiz için yaratmıştır.[20] Müslümanların kulluğunu, Rabbine tazim, muhabbet, teslimiyet, tövbe, takva, ubudiyet, marifet, havf ve reca ile göstermesi gerekir.

Tazim

Allah'a (c.c.) karşı vazifelerimizin başında O'na tazim etmek gelir. Tazim, sözlükte bir varlığı kalpte büyük görmek ve ona saygı göstermek demektir. Aynı zamanda O'nun şan ve şerefini yüceltmek ve emrini bütün emirlerin üzerinde tutmak anlamına gelir.

Yüce Allah'a tazim gösteren bir kişi, O'nun büyüklüğünü kalbinde hisseder. Ona en güzel şekilde kulluk yapmaya çalışır, O'nu zikir ve tesbih eder. Emirleri karşısında büyük bir saygı içerisinde olur. Allah (c.c.) böyle davranan kullarını **"Rahmân'ın o kulları Rablerinin ayetleri kendilerine okunup hatırlatıldığı zaman, onlara karşı sağır ve kör davranmazlar."[21]** buyurarak övmüştür. Allah'a (c.c.) tazim eden bir kimse "işittik ve itaat ettik."[22] diyerek, gücü nisbetinde emirleri yerine getirmeye çalışır.

Peygamberimiz (s.a.v.), Allah'a (c.c.) tazimde çok hassastı. Bir adam Peygamberimize geldi ve: *"- Ey Allah'ın Resulü! Allah'ın dilediği ve sizin dilediğiniz." diyerek söze başlayınca Efendimiz onu şöyle uyardı: "Sen beni Allah'a denk yaptın, sadece "Allah'ın dilediği." demen gerekirdi!"[23]* Bu olayda Efendimiz (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) dilemesi konusunda, kendisi hakkında Allah'a (c.c.) denkmiş gibi söylenmesini şiddetle reddetmiştir. Kendisinin Allah'ın (c.c.) kulu olduğunu belirtmiş. O'nunla birlikte aynı şekilde denkmiş gibi söylenmesini, Allah'a (c.c.) tazim açısından uygun bulmamıştır.

18. bk. Tîn suresi, 4. ayet.
19. bk. Hûd suresi, 90. ayet; Burûc suresi, 14. ayet.
20. bk. Mülk suresi, 15.ayet; Zâriyât suresi, 56. ayet; Lokmân suresi, 20. ayet; Bakara suresi, 172. ayet
21. Furkân suresi, 73. ayet.
22. bk. Nûr suresi, 51. ayet.
23. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C I, s. 283.

Peygamberimiz (s.a.v.), Allah'a (c.c.) tazimini, O'nu zikrederek de ortaya koymuştur. Allah (c.c.) ona: **"Rabbini, içinden yalvararak ve O'ndan korkarak, hafif bir sesle sabah akşam zikret. Sakın gafillerden olma!"[24]** diye emretmiş, o da Allah Teâlâ'yı her hâliyle zikretmiştir.[25]

Allah'a (c.c.) tazim etmek, aynı zamanda onun koyduğu işaretlere saygıyı gerektirir. Çünkü ayette: **"... Her kim, Allah'ın şeâirine (dininin alâmetlerine) tazim gösterirse, şüphesiz bu, kalplerin takvasındandır..."[26]** İslam âlimleri bu işaretlerden bazılarını Kur'an-ı Kerim, Mescid-i Haram, Mescid-i Nebî, namaz, kurban ve ezan olarak belirlemişlerdir.[27]

Kur'an'a tazim hem ayetlere, hem de ayetlerin yazılı olduğu kitaba saygılı olmak şeklinde anlaşılmalıdır. Ayetlere tazim onları büyük bir saygı içinde okuyup anlamak ve yaşamakla olur. Ayetlerin yazılı olduğu Kur'an-ı Kerim'e saygı da, onu kitaplar içerisinde en üstün tutmakla olur.

Allah'ın (c.c.) emrine uygun olarak yerine getirilen ibadetler ve O'nun rızasını kazanmak için yapılan bütün salih ameller Allah'a (c.c.) tazimin bir göstergesidir.

Muhabbet

Muhabbet, kişinin iyi olduğunu bildiği bir şeye karşı duyduğu sevgidir. İnsan kendisine bir iyilik yapana karşı sevgi besler. Bu manada sevgiye en layık olan Allah'tır (c.c.). Yüce Allah el-Vedûd yani çok seven ve çok sevilendir. O kullarını karşılıksız sever. Bu sevginin bir göstergesi olarak Allah (c.c.) insana her an iyilik yapmakta, ihsanda bulunmaktadır. O'nun sevgisi sonsuz bir sevgidir. Böyle bir sevgi karşısında bizler Allah'a (c.c.) muhabbet duyarız. Bu muhabbet vesilesiyle ibadetlerimizi yerine getiririz. İnsanlara ve diğer varlıklara karşı şefkat ve merhamet gösteririz. Başka bir ifadeyle bütün yaratılan varlıklara karşı duyduğumuz sevginin kaynağı Allah (c.c.) sevgisidir.

Allah (c.c.) ile bizim aramızdaki karşılıklı sevgiyi **"... Allah onları, onlar da Allah'ı severler..."[28]** ayeti anlat-

OKUMA PARÇASI

Hz. Enes radıyallahu anh anlatıyor: "Resulullah aleyhissalâtu vesselam'ın yanında bir adam vardı. Derken oradan birisi geçti. (Aleyhissalatu vesselam'ın yanındaki):
"Ey Allah'ın Resulü! dedi, ben şu geçeni seviyorum."
"Peki kendisine haber verdin mi?" diye Aleyhissalatu vesselam sordu:
"Hayır!" deyince,
"Ona haber ver!" dedi. Adam kalkıp, gidene yetişti ve:
"Seni Allah için seviyorum!" dedi. Adam da:
"Kendisi adına beni sevdiğin Zât da seni sevsin!" diye mukâbelede bulundu."

Ebû Dâvûd, Edeb, 122.

24. *A'râf suresi, 205. ayet.*
25. *bk. Müslim, Hayz, 117.*
26. *Hac suresi, 32. ayet.*
27. *bk. Osman Cengiz, Şeâirullah'a Tazim (Kur'an-ı Kerîm'e Hürmetin Şeâirullah Perspektifinden Tahlili), "Mehir", Sayı: 4, s. 95-96.*
28. *Mâide suresi, 54. ayet.*

maktadır. Peygamberimiz (s.a.v.), Allah (c.c.) sevgisinin imanın gereği olduğunu söylemiş, "İman nedir?" sorusuna, kelime-i şehadetten sonra, *"Allah ve Resulünün kişiye her şeyden daha sevimli olmasıdır."*[29] şeklinde cevap vermiştir. Allah (c.c.) kendisini sevenlerin özelliğini şöyle açıklamıştır: **"... Mü'minlerin Allah'a olan muhabbetleri ise her şeyden daha ileri ve daha kuvvetlidir..."[30]**

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Allah'ım! Beni, Sen'in muhabbetinle ve sevgisi Sen'in katında fayda verecek olan kimsenin muhabbetiyle rızıklandır..."*[31] diye dua ederek Allah'tan (c.c.) bu sevgiyi bize vermesini istememizi öğütlemiştir.

Allah'ı (c.c.) en çok seven Peygamberimiz (s.a.v.) idi. O bütün hayatını Allah'a (c.c.) muhabbet, onun gereği olan fedakârlıklarla geçirdi. Vefat anında Allah'a (c.c.) kavuşma heyecanı ile şöyle seslendi: *"Allah'ım Beni Refîk-ı A'lâ'ya (en yüce Dost'a) kavuştur!"*[32]

Sahabiler de Allah (c.c.) sevgisi konusunda samimi kimselerdi. Resulullah Efendimiz bir sahabiyi kumandan olarak atamıştı. Bu yolculuk sırasında arkadaşlarına namaz kıldırıyor, ancak kıraatini her defâsında İhlâs suresi ile bitiriyordu. Arkadaşları Medine'ye döndüklerinde, durumu Allah Resulü'ne (s.a.v.) haber verdiler. Efendimiz (s.a.v.)

'Ona, niçin böyle yaptığını sorun!' buyurdu. Arkadaşları bunun sebebini sorduklarında sahabi:

'Bu sure, Rahmân'ın vasıflarını anlatmaktadır. Bu yüzden, onu okumayı seviyorum.' cevabını verdi.

Bunu öğrenen Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

'Ona söyleyin, Allah Teâlâ da onu seviyor.'[33]

Dinin özü Allah'ı (c.c.) sevmektir. Allah (c.c.) sevgisini kalbine yerleştiren kimse, Allah'a (c.c.) tazimde bulunur. O'nun rızasını her şeyin üzerinde tutar. Hayatının her anında O'nu tefekkür eder. Davranışlarını O'nun hoşnut olacağı şekilde düzenler. Kalbi daima Yüce Allah'ı zikrederek huzur bulur. Allah'ın (c.c.) yarattıklarına ibret ve muhabbet nazarıyla bakar. Yaratandan dolayı yaratılan

Yüce Allah buyuruyor ki:

"... Ben tasa ve üzüntümü ancak Allah'a arz ederim..."

Yûsuf suresi, 86. ayet.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Kim Allah için sever, Allah için nefret eder, Allah için verir, Allah için (bir kötülüğe) engel olursa, imanını kemale erdirmiş olur."

Ebû Dâvûd, Sünen, 15.

29. *Buhârî, İman, 8, 9, 14; Ahmed b. Hanbel, Müsned, C IV, s. 11.*
30. *Bakara suresi, 165. ayet.*
31. *Tirmizî, Deavât, 73.*
32. *Buhârî, Megâzî, 84.*
33. *Buhârî, Tevhid, 1.*

varlıklara sevgi besler ve onlara sevgi ile muamele eder. Tabiata, hayvanlara, bitkilere ve en çok da insanlara bu sevginin gereği olarak iyi davranır.

Teslimiyet

Teslimiyet, boyun eğmek, itirazsız bir şekilde kabul etmek demektir. İslam ve selam da aynı köktendir. Terim olarak teslimiyet, kişinin kendisini, bilerek ve içtenlikle Allah'ın (c.c.) iradesine teslim etmesidir. Bu da sevgiye dayalı bir itaattir. Teslimiyet, Allah'ın (c.c.) hükümlerine gönül rızası ile baş eğmektir. Müslüman Allah'a (c.c.) teslim olan kimse demektir. Yüce Allah'a dayanıp güvenmek anlamına gelen tevekkül de, teslimiyetin en önemli şartlarından biridir.

Allah'a (c.c.) teslimiyet, sağlam bir tevhid inancı ile mümkündür. Bütün güç ve kudretin Allah'a (c.c.) ait olduğuna inanan, O'nun izni olmadan hiçbir şeyin fayda veya zarar veremeyeceğini bilen, her şeyin Allah'a (c.c.) muhtaç olduğunu anlayan kimse, Allah'a (c.c.) tam olarak teslim olur ve Rabbine sonsuz bir güven duyar.

Peygamber Efendimiz hayatı boyunca Allah'a (c.c.) tam anlamıyla teslim olmuştu. Mekke'den Medine'ye hicret ederken, Hz. Ebubekir (r.a.) ile Sevr mağarasına saklanmış, müşrikler de onları takibe başlamıştı. Hatta bazıları mağaranın önüne kadar gelmişti. Bu duruma endişelenen Hz. Ebu Bekir (r.a.): "Ben öldürülürsem, nihayet bir tek kişiyim, ölür giderim. Fakat sen öldürülecek olursan, o zaman bir ümmet helak olur." deyince Efendimiz (s.a.v.): *"Ey Ebu Bekir, korkma! Hiç şüphesiz Allah bizimledir!"*[34] buyurdu. Gerçekten müşrikler, örümcek ağını ve mağara önüne yuva yapmış güvercini görünce, çekip gittiler.

Allah Teâlâ, dostu Hz. İbrahim'i (a.s.) teslimiyeti sebebiyle Kur'an'da övmüştür. **"Rabbi ona 'Teslim ol!' deyince, derhal: 'Bütün varlığımla Âlemlerin Rabbine teslim oldum!' dedi."**[35] Hz. İbrahim (a.s.) kaderde olanı, gönül hoşluğu ile karşılamıştı. Başına gelen sıkıntıları, Allah'a (c.c.) teslim olarak aşmıştı. Oğlu İsmail'i (a.s.) kurban etme emri karşısında, her ikisi de bu emre teslim oldular.[36] Allah Teâlâ da onlardan razı oldu.

Hz. İbrahim (a.s.), Nemrut tarafından ateşe atılacağı esnada tam bir teslimiyet gösterdi. Bu teslimiyetinden

Yüce Allah buyuruyor ki:

"Her kim ihsan duygusu içinde varlığını Allah'a teslim ederse, bir insanın sarılabileceği en sağlam kulpa sarılmış olur..."

Lokmân suresi, 22. ayet.

Yüce Allah buyuruyor ki:

"... İlahınız bir tek ilahtır. Yalnız O'na teslim olun..."

Hac suresi, 34. ayet.

Teslimiyet Allah'a (c.c.) boyun eğmektir.

34. Buhârî, Fedâilü'l-ashâb, 2; Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 1.
35. Bakara suresi, 131. ayet.
36. bk. Sâffât suresi, 103. ayet.

OKUMA PARÇASI

Ebû Saîd Sà d İbni Mâlik İbni Sinân el-Hudrî radıyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:
"Vaktiyle doksan dokuz kişiyi öldürmüş bir adam vardı. Bu zât yeryüzünde en büyük âlimin kim olduğunu soruşturdu. Ona bir râhibi gösterdiler.
Bu adam râhibe giderek:
- Doksan dokuz adam öldürdüm. Tövbe etsem kabul olur mu? diye sordu.
Râhip:
- Hayır, kabul olmaz, deyince onu da öldürdü. Böylece öldürdüğü adamların sayısını yüze tamamladı. Sonra yine yeryüzünde en büyük âlimin kim olduğunu soruşturdu. Ona bir âlimi tavsiye ettiler. Onun yanına giderek:
- Yüz kişiyi öldürdüğünü söyledi; tövbesinin kabul olup olmayacağını sordu.
Âlim:
- Elbette kabul olur. İnsanla tövbe arasına kim girebilir ki! Sen falan yere git. Orada Allah Teâlâ'ya ibadet eden insanlar var. Sen de onlarla birlikte Allah'a ibadet et. Sakın memleketine dönme. Zira orası fena bir yerdir, dedi.
Adam, denilen yere gitmek üzere yola çıktı. Yarı yola varınca eceli yetti.
Rahmet melekleriyle azap melekleri o adamı kimin alıp götüreceği konusunda tartışmaya başladılar.
Rahmet melekleri:
- O adam tövbe ederek ve kalbiyle Allah'a yönelerek yola düştü, dediler.
Azap melekleri ise:
- O adam hayatında hiç iyilik yapmadı ki, dediler.
Bu sırada insan kılığına girmiş bir melek çıkageldi. Melekler onu aralarında hakem tayin ettiler.
Hakem olan melek:
- Geldiği yerle gittiği yeri ölçün. Hangisine daha yakınsa, adam o tarafa aittir, dedi.
Melekler iki mesâfeyi de ölçtüler. Gitmek istediği yerin daha yakın olduğunu gördüler. Bunun üzerine onu rahmet melekleri alıp götürdü.

Buhârî, Enbiyâ 54; Müslim, Tevbe 46, 47, 48

dolayı Allah'ın (c.c.) övgüsünü kazandı[37] ve Allah (c.c.) onu ateşten kurtardı.[38]

Kul her hâlinde Yüce Allah'a teslimiyet göstermelidir. Başına gelen musibetlere sabırla teslîmiyet gösterenler Kur'ân tarafından şöyle müjdelenmiştir: **"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele! O sabredenler ki kendilerine bir bela geldiği zaman, 'Doğrusu biz Allah'a aidiz ve muhakkak O'na döneceğiz' derler. İşte Rablerinin nimetleri ve lütfu onlar içindir ve doğru yol üzerinde bulunanlar da onlardır."[39]**

Tövbe

Allah'a (c.c.) karşı vazifelerimizden biri de hata yaptığımızda, O'ndan af dilemektir. Tövbe, pişman olarak yaptıklarından dönmek anlamına gelir. Dinî terim olarak kişinin kötü davranışlardan vazgeçmesi ve iyi davranışlara dönmesidir. Tövbede kişinin iradesini kullanması çok önemlidir. Tövbe doğru olanı seçmek, bütün yanlışlardan uzak durmak demektir. Tövbe eden kimse kötülüğü terkederek "et-Tevvâb" olana döner. Allah Teâlâ, et-Tevvâb isminin gereği kendisine döneni bağışlayan, huzuruna alan ve onu affedendir. Allah'ın (c.c.) tövbemizi kabul etmesi için herhangi bir aracıya ihtiyaç yoktur. Tövbe yalnız Allah'a (c.c.) yapılır. Allah (c.c.), Kur'an'da çok tövbe edenleri sevdiğini bildirmektedir.[40]

Tövbe bizim kurtuluş için tek çaremizdir. Allah (c.c.) bizim tövbe etmemizi isteyerek, kurtuluşa çağırmaktadır: **"... Ey inananlar (mü'minler) hepiniz Allah'a tevbe edin ki, korktuğunuzdan emin olup, umduğunuza kavuşasınız"[41]**

Günah işleyen kimse, şeytan ve nefsinin isteğine boyun eğdiği için tövbe ettiği zaman onların esaretinden kurtularak, gerçek hürriyetine kavuşur. Allah'a (c.c.) tövbe etmek, geçmişte işlenen günahlardan dolayı pişman olup terk etmektir. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle ifade edilmektedir: **"Onlar fena birşey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar, günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları Allah'tan başka bağışlayan kim vardır. Onlar yaptıklarında bile bile direnmezler."[42]**

37. *bk. Bakara suresi, 130, 131. ayetler.*
38. *bk. Enbiyâ suresi, 69. ayet.*
39. *Bakara suresi, 154-157. ayetler.*
40. *bk. Bakara suresi, 222. ayet.*
41. *Nûr suresi, 31. ayet.*
42. *Âl-i İmrân suresi, 135. ayet.*

İçimizde hâlâ işlediğimiz günaha karşı bir istek varsa, tövbenin çok önemli bir tesiri olmaz. Önce o günahı işlememe azmine sahip olmalıyız. Tövbeyi sonraya ertelemek şeytanın en büyük aldatmacalarından biridir. Halbuki biraz sonra yaşayacağımıza garantimiz yoktur. Ölüm her an bizim de kapımızı çalabilir. Bu konuda Rabbimiz şöyle uyarmaktadır: **"... Sakın şeytan, Allah'ın affına güvendirerek sizi kandırmasın."**[43]

Tövbe etmediğimiz günahlar, tedavi ettirmediğimiz hastalıklar gibidir. Hastalandığımızda gerekli önlemleri almaz isek, daha kötü olacağımızı biliriz. Günahlar da bizim manevi hastalıklarımızdır. Onlardan tövbe ederek bir an önce kurtulmamız gerekir.

Tövbemizin samimi olması hatadan kurtulmamız için büyük önem arz eder. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurur: **"Ey mü'minler yürekten tövbe ederek (nasuh tövbe ile) Allah'a dönün ki, Rabbiniz kötülüklerinizi örtsün ve sizi içlerinde ırmaklar akan Cennetlere koysun..."**[44] Tövbe ettikten sonra da tekrar eski günahlara dönmemeye gayret etmelidir. **"Tevbe ederseniz, Rabbinizin sizi esirgeyeceğini umabilirsiniz; eğer tekrar fesada düşerseniz, o da sizi cezalandırmaya döner..."**[45]

Tövbe etmek, insana ümit vererek onu hayatın zorlukları karşısında rahatlatır. Allah'a (c.c.) imanını, bağlılığını ve sevgisini kuvvetlendirir. Dürüst ve güvenilir bir insan hâline getirir. İyi ameller işlemesine ve Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmasına vesile olur. Kişi hiçbir zaman Allah'tan (c.c.) ümit kesmemelidir.

Takva

Takva, haramları, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk etmek, Allah'a (c.c.) kulluk bilinci ile hareket ederek O'nun koruması altına girmektir.

Takva kavramı, Kur'an'ın en temel kavramlarından biridir. Kur'an'a göre takva, kişinin Allah (c.c.) katındaki değer ölçüsüdür.[46] Kalbinde takva olmayanın, yaptığı iyiliklerin de bir kıymeti olmayacağı bildirilmiştir. Çünkü **"... Allah ancak takva sahibi kullarının amellerini kabul eder."**[47] Allah'a (c.c.) dost olmanın yolu da takvadan geçer.[48] Ahiret için en iyi azık takvadır.[49] Yüce Allah takva sahiplerinin yâr ve yardımcısıdır.[50]

BİR DUA

"Allah'ım! Sen benim Rabbimsin. Senden başka ibâdete lâyık ilâh yoktur. Beni Sen yarattın. Ben Senin kulunum. Ezelde Sana verdiğim sözümde ve vaadimde hâlâ gücüm yettiğince durmaktayım. İşlediğim kusurların şerrinden Sana sığınırım. Bana lutfettiğin nîmetleri yüce huzûrunda minnetle anar, günâhımı itiraf ederim. Beni affet, şüphe yok ki günahları Senden başka affedecek yoktur."

Ebû Dâvûd, Edeb, 100-101.

Yüce Allah buyuruyor ki:

"... Allah da Resulünün ve mü'minlerin gönüllerine huzur ve güven duygusu verdi, onları takva sözüne bağlı kıldı. Zaten onlar bu sözü hak etmişlerdi, onlar buna lâyıktı. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir."

Fetih suresi, 26. ayet.

43. Lokmân suresi, 33. ayet.
44. Tahrîm suresi, 8.ayet.
45. İsrâ suresi, 8. ayet.
46. bk. Hucurât suresi, 13. ayet.
47. Mâide suresi, 27. ayet
48. bk. Casiye suresi, 19. ayet.
49. bk. Bakara suresi, 197. ayet.
50. bk. Bakara suresi, 194. ayet.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

- Ben bir ayet biliyorum. İnsanlar onu tutsalardı hepsine de kâfi gelirdi.

- Ey Allah'ın Resulü, bu hangi ayettir?

"... Kim Allah'a karşı takva sâhibi olursa, Allah Teâlâ ona bir çıkış yolu ihsân eder." *(Talâk Suresi, 2. ayet.)*

İbn-i Mâce, Zühd, 24.

Hayvanlara merhamet göstermek de takvanın bir göstergesidir.

BİR DUA

"Allah'ım! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliği istiyorum."

Müslim, Zikir, 72.

Takva, Allah'a (c.c.) karşı vazifelerimizin merkezinde yer alır. Hem bu dünya, hem de ahirette karşılaşacağımız tehlikelerden, ancak Allah'ın (c.c.) emirlerine sığınarak korunabiliriz. Allah (c.c.) takva sahiplerinin dostu olduğunu bildirir.[51] Hadislerde insanlar arasında en büyük şerefin, takvada en ileri olana ait olduğu haber verilmiştir.[52]

Kişinin küfür, şirk ve günahlardan sakınması takvada önemli bir unsurdur. Takvanın ileri derecesi Allah'tan (c.c.) uzaklaştıran her şeyden kalbi korumaktır. Nefsin kötü isteklerine dur demeyi bilmektir.

Peygamber Efendimiz, takva hayatında zirve idi. "*Sizin en müttakî olanınız benim.*"[53] buyurmuştur. Ebû Zerr'i ve onun şahsında Müslümanları şöyle uyarmıştır:"*Bak! Sen ne kırmızıdan ne de siyahtan üstün değilsin. Onlara karşı ancak takva ile üstün olabilirsin.*"[54]

Allah (c.c.) katında insanların en üstünü, en çok takva sahibi olanlardır.[55] Yüce Allah takva sahiplerine genişliği gökler ve yer kadar olan cennetleri söz vermiştir.[56] Onlara sıkıntı anında bir çıkış yolu gösterir ve onları umulmadık yerden rızıklandırır. İşlerine kolaylık verir, günahlarını affeder ve büyük ecirler verir.[57]

Sevgili Peygamberimiz genç sahabilerden Muaz'ı (r.a.) Yemen'e gönderirken, kendisini bir daha göremeyeceğini söylemişti. Muaz ağlamaya başladı. Efendimiz *"Ağlama ey Muaz! İnsanlardan bana en yakın olanları, kim ve nerede olursa olsun Allah'a karşı takva sahibi olanlardır."*[58] buyurdu. Bu müjde tüm Müslümanlar için de geçerlidir. Peygamber Efendimiz'e bu dünyada kalben yakın olmanın, cennette yakınında bulunmanın yolu takvadan geçmektedir.

51. bk. Câsiye suresi, 19. ayet.
52. bk. Buhârî, Enbiya, 8, 14.
53. Buhârî, Îmân, 13.
54. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C V, s. 158.
55. bk. Hucurât suresi, 13. ayet.
56. bk. Âl-i İmrân suresi, 133. ayet.
57. bk. Talâk suresi, 2-5. ayetler.
58. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C V, s. 235.

Havf ve Reca

Havf, cehennem gibi istenmeyen bir durumun başa gelmesinden, cennet gibi istenen bir şeye de kavuşamamaktan dolayı korkmaktır. Reca ise, Allah'ın (c.c.) rahmeti karşısında ümit içinde olmaktır.

Allah'a (c.c.) karşı vazifelerde dengeli olmak çok önemlidir. Ne çok ümide kapılarak "Nasıl olsa Allah (c.c.) affeder." mantığı ile ibadetleri ihmal etmek ve günahları işlemekten çekinmemek, ne de "Günahım o kadar çok ki, Allah (c.c.) beni affetmez." diyerek, ibadet ve iyiliklerden geri kalmak doğru değildir. Bunun için kula şaşmaz bir ölçü verilmiştir: "Korku ile ümit arasında olmak." Hem Allah'ın (c.c.) azabından korkmak, hem de rahmetini ummak gerekir.

Korku ile ümit aslında birbirinden ayrılmaz. Bir şeyde ümit varsa korku da vardır. Sınavdan iyi not almak ümidiniz vardır. Ancak bir yanlışlık yaparak veya soruyu bilemeyerek, kötü not almaktan da korkarsınız. Dini hayatta da ümit ve korku birbirinden ayrılmamalıdır.

Kişi Yüce Allah'ın rahmet ve merhametini düşündüğünde Ona olan sevgisi artıp ümitlenmelidir. Allah'ın (c.c.) azabını düşündüğünde de bununla karşılaşmaktan korkmalıdır. Müslüman'ın korkusu, Allah'ın (c.c.) yakınlığından, nimetlerinden ve hoşnutluğundan uzak kalma korkusudur. Bu kimseler ayette şu şekilde tanımlanmıştır.**"...O'nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, sakınılacak bir azaptır."**[59]

YORUMLAYALIM

"Allah korkusu sebebiyle ağlayan kişi, (sağılan) süt memeye dönmedikçe cehenneme girmeyecektir. Allah yolunda kaldırılan toz ile cehennem dumanı asla bir araya gelmez."

Tirmizî, Zühd, 8/2311.

Yukarıdaki hadisi havf ve reca bağlamında yorumlayınız.

"Bir kişi cehenneme girecek deseler, o ben olurum diye korkarım. Bir kişi de cennetlik deseler o ben olurum ümidini taşırım."

Hz. Ömer (r.a.)

YORUMLAYALIM

Hz. Âişe Allah korkusu ile ilgili şu hatırasını anlatır:

"Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri ürpererek yapanlar var ya, işte hayır işlerine koşan ve hattâ bunun için yarışanlar onlardır." *(Mü'minûn suresi, 60-61. ayetleri) nâzil olunca Peygamber Efendimize:*

- Ayette bahsedilenler, zinâ, hırsızlık ve içki gibi haramları işleyenler midir?" diye sormuştum. O da:

- Hayır ey Sıddîk'ın kızı! Ayette anlatılmak istenenler, namaz kıldığı, oruç tuttuğu ve sadaka verdiği hâlde, bu ibadetlerinin kabul olup olmama endişesiyle korkanlardır." buyurdu.

İbn Mâce, Zühd, 20.

Yukarıdaki hadisi Allah (c.c.) korkusunun kapsamı açısından yorumlayınız.

59. *İsrâ suresi, 57. ayet.*

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

“Eğer mü’min, Allah’ın azâbının şiddet ve keyfiyetini bilseydi, cennet ümidine kapılmazdı. Kâfir de Allah’ın rahmetini tam olarak idrâk edebilseydi, O’nun cennetinden aslâ ümîdini kesmezdi.”

Müslim, Tevbe, 23.

Allah’tan (c.c.) korkan bir kimse artık Allah’tan (c.c.) başkasından korkmaz. Zalimlere boyun eğmez. Günahlardan uzak durur.[60] Yüce Allah’tan korkmayan kimse, kötülükler peşindedir. Kendi menfaati uğruna insanlara, hayvanlara ve her şeye zarar vermekten çekinmez. Zalimdir, yalan söyler, her türlü kötülüğü yapmaya müsaittir. Kendisine güvenilmez.

Kur’an ve hadiste insanları ümitlendirecek birçok müjdeli haber de bulunmaktadır: **“De ki: Ey kendi nefisleri aleyhinde haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümid kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”[61]** Bir hadiste de *“Rahmetim gazabımı geçmiştir.”[62]* buyrulmaktadır.

Ubudiyet

Kulluk, itaat ve boyun eğme anlamlarına gelen ubudiyet Allah’ın (c.c.) rızasını kazanmak için O’nun emirlerini içtenlikle yerine getirip yasaklarından kaçınmaktır.

İnsan her an Yüce Allah’ın kendisini gördüğü bilinciyle hareket etmeli, O’nun belirlediği helal haram sınırlarına dikkat etmeli, yaptığı her davranışı Allah’ın (c.c.) rızasını kazanma amacıyla yerine getirmelidir. Kur’an-ı Kerim’de **“Ey iman eden kullarım! Şüphesiz ki benim arzım (yeryüzü) geniştir. O hâlde, ancak bana kulluk edin.”[63]** buyrularak kulluğun yalnızca Yüce Allah’a yapılması gerektiği belirtilmiştir. Peygamber Efendimiz de bununla ilgili olarak *“Kulluğu yalnızca Allah’a has kılıp O’na hiçbir şeyi ortak koşmamak, Allah’ın kulları üzerindeki hakkıdır.”[64]* buyurmuştur. Buna göre insan yaratılış amacına uygun şekilde hayatı boyunca Yüce Allah’a kulluk etmeli, O’ndan başkasına boyun eğmemelidir.

Yüce Allah buyuruyor ki:

“Rabbini, içinden yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam zikret ve gafillerden olma”

A’râf suresi, 205. ayet.

Marifet

Bilme ve tanıma anlamlarına gelen marifet; Allah’ı (c.c.) gereği gibi bilip tanımaya çalışarak O’na bağlanmaktır.

Yüce Allah’ı isimleriyle, sıfatlarıyla, fiilleriyle tanımaya çalışmak ve bunların anlamlarını kavrayarak hayatını şekillendirmek her Müslüman’ın görevleri arasındadır. Yaratıcısını hakkıyla tanıyan insan, yaratıcısının kendisinden

Yüce Allah buyuruyor ki:

“... De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?’...”

Zümer suresi, 9. ayet.

60. bk. İbn Mâce, Zühd, 19.
61. Zümer suresi, 53. ayet.
62. Buhârî, Tevhîd, 55.
63 Ankebût suresi, 56. ayet.
64 Buhârî, Cihad, 46.

ne istediğini de bilir. Bu sayede insan, Yüce Allah'a karşı kulluk vazifesini hakkıyla yerine getirebilir.

5. PEYGAMBERİMİZE KARŞI VAZİFELERİMİZ

Allah'ın (c.c.) yarattığı varlıklar içinde en üstün kişi, şüphesiz Peygamber Efendimizdir. Allah (c.c.) en çok onu sevmiş ve ona "Habibim" diyerek iltifat etmiştir.[65] Ebedî kurtuluş rehberimiz Kur'an'ı ona indirmiştir. Bütün insanlığa doğru yolu o göstermiştir. Allah (c.c.) onu en güzel örnek ve ideal bir şahsiyet olarak biz insanlara takdim etmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) hayatını biz insanların kurtuluşu için büyük zorluklara sabrederek geçirmiştir.

Allah (c.c.) kendisine ulaşmamıza vesile olan Efendimizi (s.a.v.), ruh ve beden olarak en güzel biçimde yaratmış, âlemlere rahmet olarak göndermiştir.[66] Kur'an'da onun mü'minlere karşı engin bir şefkat ve merhametle dolu olduğu bildirilmiştir.[67] Peygamber Efendimize (s.a.v.) karşı teslimiyet, muhabbet ve sünnetine ittiba gibi bazı vazifelerimiz vardır.

Peygamberimize karşı vazifelerimiz

1 Teslimiyet

2 Muhabbet

3 Sünnete ittiba

Teslimiyet

Teslimiyet, boyun eğmek, itirazsız bir şekilde kabul etmek demektir. Peygambere teslimiyet ise, ona inanan kişinin samimiyetle onun beyan ettiği hükümlere teslim olmasıdır. Peygamber Efendimize vazifelerimizin başında ona tam bir teslimiyet gelir. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) Allah (c.c.) yolunun rehberidir.

Teslimiyetin zıddı olan karşı gelmek ise doğru yoldan sapmak demektir. Allah Teâlâ ayette şöyle buyurur: **"Hayır, Rabbine andolsun ki, onlar aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda (ey Resulüm) seni hakem yapıp, sonra da verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslîmiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."[68]**

Allah'a (c.c.) iman edenler peygambere tam bir teslimiyet içinde olmalıdır. Bu konuda Allah (c.c.) **"Kim Peygamber'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur..."[69]** buyurmuştur.

Peygamberimize (s.a.v.) teslimiyetin göstergesi onun sünnetini uygulamaktır.

65. bk. Tirmizî, Menâkıb, I, 3616.
66. bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet.
67. Tevbe suresi, 128. ayet.
68. Nisâ suresi, 65. ayet.
69. Nisâ suresi, 80. ayet.

AÇIKLAYALIM

Bir gün Resulullah Efendimiz tebessüm ederek sahabilerin yanına gelir ve Hz. Cebrâil'in şu müjdeyi verdiğini bildirir:

"Yâ Resulallah! Ümmetinden biri sana bir salat getirdiğinde, benim onun günahlarının bağışlanması için on defa istiğfâr etmem, o kimsenin sana bir selam göndermesi hâlinde, benim ona on selam vermem seni sevindirmez mi?..."

Nesâî, Sehv, 55/1293.

Yukarıdaki hadisi Peygamberimize salâtın önemi açısından yorumlayınız.

Muhabbet

Peygamber Efendimize karşı vazifelerimizden biri ona muhabbet beslememizdir. Allah (c.c.) Müslümanların peygamber sevgisini şöyle açıklar: **"Peygamber mü'minler nazarında kendi canlarından daha önce gelir..."[70]** Allah Resulü (s.a.v.) bu seviyeyi hakiki iman olarak açıklamıştır: *"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, sizden biriniz, ben kendisine; anasından, babasından, evladından ve bütün insanlardan daha sevimli olmadıkça gerçek anlamda iman etmiş olamaz."[71]* Peygamberimiz kendisini çok seven kimseler ile ilgili şu müjdeyi vermiştir: *"Ümmetim içinde beni en çok sevenlerin bir kısmı benden sonra gelenler arasından çıkacaktır. Onlar beni görebilmek için mallarını ve ailelerini fedâ etmeye can atarlar."[72]* buyurmuştur.

Müslüman bir kimse Peygamber (s.a.v.) muhabbetinin tabii bir sonucu olarak onun ehl-i beytini de sevmelidir. Çünkü bir kimseye duyulan sevgi, onun sevdiği şeyleri de sevmeyi gerektirir. Buna en layık olan da Peygamber Efendimizdir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Allah Teâlâ'yı, size nimetler verdiği için sevin. Beni, Allah'ı sevdiğiniz için sevin. Ehl-i beytimi de beni sevdiğiniz için sevin!"[73]* Bu hadisten, ehl-i beyt sevgisinin Allah (c.c.) ve Resulü'nü (s.a.v.) sevmenin gereği olduğu anlaşılmaktadır.

OKUMA PARÇASI

Sahabilerin her biri Efendimizi (s.a.v.) çok severdi. Resulullah (s.a.v.) kendisine seslendiğinde "Anam babam sana feda olsun buyur ey Allah'ın Resulü" diyerek sevgilerini dile getirirlerdi. Onlar içerisinde Hz. Ebu Bekir (r.a.) en önde olanlardandı. Hicret sırasında Sevr Mağarası'na doğru giderken Efendimizin (s.a.v.) kâh önünde, kâh arkasında yürüyordu. Resulullah (s.a.v.) niçin böyle yaptığını sorunca şöyle demişti: Yâ Resulallah! Arkanızdan yetişebileceklerini düşünüyor, arkadan yürüyorum; ileride pusu kurup bekleyebileceklerini düşünüyor, önünüzden yürüyorum!" Geceleyin mağaraya ulaştıklarında, Efendimize (s.a.v.) bir şey olmaması için önce Hz. Ebu Bekir (r.a.) içeri girdi. Her yeri eliyle yokladı. Üst elbisesini çıkararak parçaladı ve delikleri onunla kapattı. Son deliğe elbisesi yetmeyince oraya da topuğunu koyup Efendimizi (s.a.v.) içeri davet etti. Sabah olduğunda, Resulullah (s.a.v.), arkadaşının üst elbisesini göremeyince, hayretle elbisesini sordu. O da gece yaptıklarını anlattı. Bu sevgi ve onun gereği olan fedakarlık karşısında, çok duygulanan Allah Resulü (s.a.v.), ellerini kaldırarak Hz. Ebu Bekir (r.a.) için dua etti.

Hakim, Müstedrek, III, 7/4368.

70. Ahzâb suresi, 6. ayet.
71. Buhârî, İman, 8.
72. Müslim, Cennet, 12.
73. Tirmizî, Menâkıb, 31/3789.

Resulullah Efendimize sevgimizin bir diğer işareti ise ona salat ve selam getirmektir. Çünkü seven sevdiğini çok anar. Salât, duâ, tazim ve rahmet anlamındadır. Bir ayette şöyle buyrulur: **"Şüphesiz ki Allah ve melekleri, Peygamber'e çokça salât ederler. Ey mü'minler! Siz de O'na salavât getirin ve tam bir teslîmiyetle selam verin."[74]** Burada Allah'ın (c.c.) salatı, ona rahmet etmesi, meleklerin salâtı onun için istiğfar etmeleri, bizlerin salatı ise Efendimizin (s.a.v.) Allah (c.c.) katındaki makamının yükseltilmesi için dua etmesi olarak açıklanır.

Efendimiz (s.a.v.) kendisine selam verenin selamını alacağını haber vermiştir.[75] Bir başka hadisinde ise, *"… Bana salat-ü selam getiriniz. Zira nerede olursanız olun, sizin salat-ü selamınız bana ulaşır."*[76] buyurmuştur.

Sünnete İttiba

Peygamber Efendimize vazifelerimizden biri de sünnetine uymaktır. Sünnet, izlenen yol, yöntem, örnek alınan uygulama, gidişat demektir. Dini terim olarak sünnet Resulullah'ın sözleri, yaşayışı ve sahabileri tasdikidir. Bunlar da iman, ibadet, insanlarla ilişkiler ve adab konularını kapsar. Sünnet Efendimizin (s.a.v.) hayat tarzıdır.

Allah Teâlâ, kendisine olan sevgimizi, Peygamberi'ne (s.a.v.) tâbi olmamıza bağlamıştır: **"(Resulüm) de ki: Eğer Allah'ı sevdiğinizi iddiâ ediyorsanız, bana tâbî olunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı mağfiret buyursun."**[77]

Resulullah'a tabi olmak, onun sünnetlerine uymak, ona itaat etmekle mümkündür. Allah'a (c.c.) ve Resulü'ne (s.a.v.) itaat, imanın gereğidir.[78] Bu kimselerin Kur'an'da "Zemininden ırmaklar akan cennetlere yerleştirilecekleri"[79] ve "yaptıkları iyi amellerin mükâfatını eksiksiz olarak görecekleri"[80] haber verilir.

Kur'an'a göre doğru yolda yürümek, Resulullah'a (s.a.v.) tabi olmaya bağlıdır. **"… Ona tabi olun ki hidayete eresiniz."[81]** Peygamberimizi (s.a.v.) örnek almadan

74. *Ahzâb suresi, 56. ayet.*
75. *bk. Ebû Dâvûd, Menâsik, 96/2041.*
76. *Ebû Dâvûd, Menâsik, 96-97/2042.*
77. *Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.*
78. *bk. Enfâl suresi,1. ayet; Nûr suresi, 51. ayet.*
79. *bk. Nisâ suresi,13. ayet.*
80. *bk. Hucurât suresi, 14. ayet.*
81. *A'râf suresi, 158. ayet.*

Yüce Allah buyuruyor ki:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.

OKUMA PARÇASI

Büyük alimlerden Saîd bin Müseyyeb, kerahet vaktinde, iki rekât nafile namaz kılan bir kişi gördü. Ona yaptığının doğru olmadığını söyleyince adam:
- Allah Teâlâ, bundan dolayı bana azâb eder mi ki? diyerek yaptığı yanlışı savunmaya kalkıştı. Said bin Müseyyeb de şöyle cevap verdi:
- Hayır! Namaz kıldığın için değil, sünnete aykırı davrandığın için azap eder." dedi.

Dârimî, Mukaddime, 39/442.

BİLGİ KUTUSU

"Kur'an okuyan mü'min, turunç gibidir: Kokusu hoş, tadı güzeldir. Kur'an okumayan mü'min, hurma gibidir: Kokusu yoktur, tadı ise güzeldir. Kur'an okuyan münâfık, fesleğen gibidir: Kokusu hoş fakat tadı acıdır. Kur'an okumayan münâfık, Ebû Cehil karpuzu gibidir: Kokusu yoktur ve tadı da acıdır."

Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 17; Müslim, Müsâfirîn, 243.

doğru bir dini hayat yaşanamaz. Bunun için ayette şöyle buyrulur: **"Andolsun ki, Resulullâh'ta sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnek vardır."**[82]

Peygamber Efendimizi örnek alabilmek için, onun hayatını iyi bilmek gerekir.

Sünnete uymayanları Peygamberimiz (s.a.v.) şu sözleriyle uyarır. *"... Sünnetimden yüz çeviren benden değildir."*[83] *"Size iki şey bıraktım, onlara tutunduğunuz sürece sapmazsınız: Allah'ın kitabı ve peygamberinin sünneti."*[84]

Allah'ın (c.c.) sevdiği kişiler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.), edebiyle edeplenen, ahlakını ve davranışlarını kendine ölçü kabul eden kimselerdir. Onlar Efendimizin (s.a.v.) beğendiğini beğenir, dost edindiklerini dost edinirler, düşmanlık beslediğine düşman olurlar. Resulullah'ın *"Bazılarına ne oluyor ki benim ruhsat verdiğim şeyleri yapmaktan çekiniyorlar!"*[85] hadisi, sünnet çizgisinin dışında bir Müslümanlık olmayacağına işaret eder.

6. KUR'AN-I KERİM'E KARŞI VAZİFELERİMİZ

Kur'an hayatımızın her aşamasında bize yol gösterir ve yardımcı olur. Kur'an bir rehberdir. Müslüman bir kişi doğru yolda kalmak için Kur'an'ın rehberliğine ihtiyaç duyar. Allah (c.c.) bu konuda şöyle buyurur. **"İşte bu (Kur'an) bir hidayettir. Rablerinin ayetlerini inkâr edenlere ise elem dolu çok kötü bir azap vardır."**[86]

Kur'an bize doğru yolu gösteren bir kılavuz olduğu gibi, maddi ve manevi olarak şifadır. Yüce Allah şöyle buyurur: **"Ey insanlar! İşte size, Rabbinizden bir öğüt, bir şifa, mü'minlere doğru yolu gösteren bir hidayet ve rahmet geldi."**[87]

Kur'an aynı zamanda Allah'ın (c.c.) bize verdiği en büyük nimettir. Ayette: **"And olsun, size öyle bir kitap indirdik ki, bütün şan ve şerefiniz ondadır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?"**[88] buyrulmuştur.

Kur'an-ı Kerim'e karşı temel vazifelerimizden birisi onu okumak ve anlamaya çalışmaktır. Bunu teşvik etmek

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Kur'an'ı gereği gibi güzel okuyan kimse, vahiy getiren şerefli ve itaatkâr meleklerle beraberdir. Kur'an'ı kekeleyerek zorlukla okuyan kimseye de iki kat sevap vardır. "

Buhârî, Tevhîd, 52.

82. *Ahzâb suresi, 21. ayet.*
83. *Buhârî, Nikâh, 1.*
84. *İmam Malik, Muvatta', Kader, 3.*
85. *Ahmed b. Hanbel, Müsned, C VI, 45.*
86. *Câsiye suresi, 11. ayet.*
87. *Yûnus suresi, 57. ayet.*
88. *Enbiyâ suresi, 10. ayet.*

için Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:*"...İnsanlardan bir grup, Allah'ın evlerinden bir evde toplanırlar. Allah'ın kitabını (Kur'an'ı) okur ve onu aralarında konuşarak mânâsını anlamaya çalışırlarsa, üzerlerine sukûnet (huzur ve gönül rahatlığı) iner, onları rahmet kaplar ve melekler onların etrafını kuşatırlar."*[89]

OKUMA PARÇASI

Sahabi gençlerden Abdullah b. Amr, Kur'an'ı ezberlemişti. Peygamber Efendimize çok ibadet ettiği, çok Kur'an okuduğu hususunda bir haber ulaştı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) ona haber gönderdi. Abdulah (r.a.) gelince ona bazı sorular sorarak, ibadetleri devamlı ve yeterince yapması hususunda tavsiyelerde bulundu. Her gün Kur'an'ı baştan sona okuyan bu mübarek gence şöyle yapmasını tavsiye etti:
- Ayda bir defa Kur'an'ı hatmet.
- Yâ Resulallah! Benim bundan daha fazlasına gücüm yeter.
– O halde yirmi günde bir hatmet.
– Yâ Resulallah! Bundan daha fazlasını yapabilirim.
– Öyleyse on günde bir hatmet.
– Bundan daha fazlasına gücüm yeter, Yâ Nebîyyallah!
– Şu halde yedi günde bir hatim yap, artık bunun üzerine artırma, buyurdular.

Buhârî, Savm 55, 56, 57, Teheccüd 7, Enbiyâ 37, Nikâh 89; Müslim, Sıyâm, 181-193.

Kur'an, bir kurtuluş rehberidir. İnsanlık Kur'an sayesinde gerçek huzura kavuşur. Kişi hayatını cennete çevirmek için Kur'an'ı rehber edinmelidir. Kur'an'a karşı vazifelerimizin başında muhabbet ve hürmet gelir. Peygamber Efendimiz ve sahabileri, bir ömür Kura'n'ı baş tacı etmişlerdir. Kur'an'la bütünleşmişler ve her biri bir canlı Kur'an olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'i doğru ve tecvid kurallarına göre okumak Kur'an'a karşı görevlerimizdendir. Kur'an-ı Kerim'e saygısızlık olabilecek tavır ve davranışlardan kaçınmak Müslümanların Kur'an'a karşı vazifelerindendir.

7. İNSANLARA KARŞI VAZİFELERİMİZ

İnsan, Allah'ın (c.c.) varlıklar içerisinde en üstün yarattığı, müstesna bir varlıktır. İnsanların Allah'a (c.c.) karşı görevleri olduğu gibi birbirlerine karşı vazifeleri de vardır. Ayette mü'minlerin birbirlerine karşı görevleri şu şekilde ifade edilmiştir: **"Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostu ve yardımcısıdırlar. İyiliği emir ve tavsiye eder, kötülüklerin önünü almaya çalışırlar..."**[90]

YORUMLAYALIM

"Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, haksızlık yapmaz, onu düşmana teslim etmez. Müslüman kardeşinin ihtiyacını gideren kimsenin Allah da ihtiyacını giderir. Kim bir Müslümandan bir sıkıntıyı giderirse, Allah Teâlâ o kimsenin kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim bir Müslüman'ın ayıp ve kusurunu örterse, Allah Teâlâ da o kimsenin ayıp ve kusurunu örter."

Buhârî, Mezâlim 3; Müslim, Birr, 58.

Yukarıdaki hadise göre Müslümanların birbirlerine karşı görevleri nelerdir? Yorumlayınız.

89. *Müslim, Zikir, 38.*
90. *Tevbe suresi, 71. ayet.*

Peygamberimiz (s.a.v.) insanların birbirine karşı vazifeleri hususunda şöyle buyurmuştur: *"Müslüman'ın Müslüman üzerinde altı hakkı vardır. Karşılaştığında selam verir, davetine icabet eder, aksırdığı zaman elhamdülillah derse yerhamükallah der, hastalandığında ziyaretini yapar, öldüğünde cenazesinin ardından yürür, kendisi için sevdiğini o kardeşi için de sever."*[91]

Resulullah Efendimiz mü'minlerin birbirine karşı sorumluluklarını çok güzel bir benzetmeyle haber vermiştir. Mü'minleri binalara benzeten Efendimiz, onların birbirlerini sımsıkı tuttuğunu ifade etmiştir.[92] Buna göre mü'minlerin toplum olarak birbirine kenetlenerek, güçlü olmalarını istemiştir.

İslam, insanların can ve mal güvenliğini koruma altına aldığı gibi, ırz ve namusunu da koruma altına alır. İnsanların, inanç hürriyetini ve akıllarını korumak da esastır. Bundan dolayı, bir Müslüman canı, malı, ırzı ve namusu, dini ve aklını korumak için, savaşmak zorunda kalırsa, öldüğünde şehit, kaldığında gazi olur.

Müslüman başkalarını aşağılamaz, hor ve hakir görmez. Resulullah Efendimiz "*Kalbinde zerre kadar kibir olan kimse cennete giremez."*[93] buyurmuş, kibri de *"hakkı inkâr ve insanların onurunu kırmak."*[94] olarak tarif etmiştir.

İnsanların en az bizim kadar sevgi ve saygıya layık olduğunu düşünerek, davranışlarımızı ona göre şekillendirmemiz gerekir. İnsanlara maddi ve manevi açıdan yardımcı olmak, mazlumun, yoksulun, çaresizin yanında olmak, insanlık gereğidir. Yaşadığımız toplumu bir vücut gibi kabul ederek, onların sevinç ve üzüntülerini paylaşmak insanlara karşı görevlerimiz arasındadır.

BULMACA

1. Cehennem gibi istenmeyen bir durumun başa gelmesinden, cennet gibi istenen bir şeye kavuşamamaktan dolayı korkmak.
2. Yüce Allah'a tam teslimiyet, hükümlerine boyun eğmek, emirlerine uymak.
3. Resulullah'ın söz, yaşayışı; sahabilerin yaptıklarını tasdiki anlamında dinî bir terim.
4. Haramları, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk etmek, Allah'a (c.c.) kulluk bilinci ile hareket ederek O'nun koruması altına girmektir.
5. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.
6. Akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleri ile hayırlı olan şeylere sevk eden ilahî kanunlar bütünüdür.
7. Boyun eğmek, itirazsız bir şekilde kabul etmek demektir.
8. Kişinin hoşlandığı şeye karşı duyduğu sevgi.
9. Sözlükte bir varlığı kalpte büyük görmek ve ona saygı göstermek demektir. Aynı zamanda O'nun şân ve şerefini yüceltmek ve emrini bütün emirlerin üzerinde tutmaktır.
10. Günümüz diliyle eğitim, ıslah etmek, gözetmek, korumak demek olup, çocuğu büyütmek, geliştirmek demektir.
11. Allah'ın (c.c.) rahmeti karşısında ümit içinde olmaktır.
12. Allah'a (c.c.) karşı vazifelerimizden biri de hata yaptığımızda, O'ndan af dilemektir.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

91. İbn Mâce, Cenaiz, 43.
92. bk. Buhârî, Salât, 88.
93. Müslim, İman, 149.
94. bk. Müslim, İman, 147.

DEĞERLENDİRME SORULARI

A Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1- Ahlak ve terbiye arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

2- İslam ahlakının ana kaynakları nelerdir? Yazınız.

3- İman, ibadet ve ihsan arasında nasıl bir ilişki vardır? Kısaca açıklayınız.

4- Müslüman'ın Allah'a (c.c.) ve Kur'an-ı Kerim'e karşı görevleri nelerdir? Maddeler hâlinde yazınız.

5- İnsanların birbirlerine karşı görevleri nelerdir? Açıklayınız.

B Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

6- Hz. Âişe'ye (r.a) Peygamber Efendimizin ahlakı sorulması üzerine "Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? İşte onun ahlakı Kur'an'dı." diye cevap vermiştir. Hz. Aişe'nin bu cevabından aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılamaz?

A) Peygamber Efendimizin hayatı, yaşayan bir Kur'an'dır.
B) Kur'an-ı Kerim, Peygamber ahlakının kaynağıdır.
C) Peygamberimizin (s.a.v.) hayatı, Allah'ın (c.c.) emrettiği hayat tarzıdır.
D) Her Kur'an okuyan güzel ahlak sahibidir.
E) Kur'an'ın önerdiği güzel ahlak Peygamberimizin yaşantısıdır.

7- Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimize karşı görevlerimiz arasında yer almamaktadır?

A) Muhabbet duymak
B) Sünnetine uymak
C) Peygamberliğini kabul etmek
D) Onun ahlakıyla ahlaklanmak
E) Vefat yıldönümlerinde yas tutmak

8- Aşağıda takva ile ilgili verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Takva, haramları ve dinen şüpheli olan durumları terk etmektir.
B) Takvanın başı, küfür ve şirkten sakınmaktır.
C) Takva, bir insanın nefsinin bütün isteklerine boyun eğmesidir.
D) Takva, aynı zamanda güzel ahlaklı olmaktır.
E) Takva insanı, diğer insanlardan üstün kılan bir özelliktir.

9- Aşağıdakilerden hangisi İslam ahlakının konusu ile ilgilidir?

A) İslam ahlakı geçmiş milletlere ait örf ve adetlerdeki bütün değerleri olduğu gibi benimser.

B) İslam ahlakı davranışları sadece olumlu ve olumsuz olarak niteler.

C) İslam ahlakı insanın duygu, düşünce ve davranışlarını ele alır.

D) İslam ahlakı sadece ahlaki kuralları belirler.

E) İslam ahlakı inananları Müslümanlara karşı iyi davranmaya teşvik eder.

10- Aşağıdakilerden hangisi Müslüman'ın Müslüman üzerindeki haklarından biri değildir?

A) Hasta ise ziyaret etmek

B) Davet ettiğinde davetine icabet etmek

C) Öldüğü zaman cenazesine katılmak

D) Karşılaştığı zaman selam vermek

E) Komşuya mirascı olmak

C

Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların yanlarına (D), yanlış olanların yanlarına ise (Y) yazınız.

11- (....) Peygamber sevgisi, onun gibi yaşamayı gerektirir.

12- (....) Ahlakın kaynağı sadece örf ve adetlerdir.

13- (....) Kur'an-ı Kerim'e karşı vazifelerimizden biri onu okuyup anlamaktır.

14- (....) İnsanlarla ilişkilerimizde sadece yakınlarımızı gözetmemiz gerekmektedir.

15- (....) Peygamberimize (s.a.v.) teslimiyet gösteren bir kişi onun uygulamalarını hayatına geçirir.

Ç

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

Kur'an-ı Kerim - el-Vedûd - et-Tevvab - ahlak - sünnetine - teslimiyet muhabbet

16- ...., boyun eğmek, itirazsız bir şekilde kabul etmek demektir.

17- .... hayatımızın her aşamasında bize yol gösterir.

18- Peygamber Efendimiz'e karşı vazifelerimizden biri de .... uymaktır.

19- Allah (c.c.) .... yani çok seven ve çok sevilendir.

20- Genellikle iyi ve kötü huylar .... kelimesi ile ifade edilir.